

Februari 2022

Kijk naar Christus en zoek mensen in de marge op **Een open brief**

Aan de leidinggevenden en bestuurders van de kerken in Nederland,

Alweer even geleden sprak een gemeentestichter op een conferentie voor christelijke studenten. De conferentie ging over de toekomst van de kerk in Nederland. De pionier vertelde over zijn keuze om met zijn gezin in een Haagse aandachtswijk te gaan wonen en over het ontstaan van een nieuwe geloofsgemeenschap daar. Na zijn verhaal vroeg een van de studenten wat nu precies het verschil is tussen een 'gemiddelde kerk' en zijn geloofsgemeenschap. Toen vertelde de pionier:

Betondorp
Bloeit

Amsterdam

‘Tijdens een van onze vieringen op de late zondagochtend, nadat we samen hadden gebruncht, stond het verhaal van de wijngaard van Nabot uit I Koningen 21 centraal. In dit bijbelverhaal zorgt koningin Izebel ervoor dat haar man, koning Achab, de wijngaard van Nabot met geweld toch in bezit krijgt. Een vrouw voor wie dit verhaal helemaal nieuw was, begon zich steeds meer op te winden en kon haar woede niet meer inhouden. ‘Wat een kutwijf!’, riep ze uit.

Hij zei vervolgens dat zo’n uitroep vermoedelijk niet zo vaak te horen is tijdens een preek in een ‘gemiddelde’ kerk. Scherper had hij het contrast nauwelijks kunnen schetsen. Hoe toegankelijk is de gemiddelde kerk voor mensen uit de marge van de samenleving?

Met deze open brief willen wij kerken inspireren en aanmoedigen om meer in contact te komen met mensen in de volle breedte van de samenleving en ruggensteun te geven aan pioniersinitiatieven in aandachtswijken. Want ook Jezus zocht mensen in de marge op. Juist in de aandachtswijken zijn de nood en ook de levenskracht en puurheid vaak

het grootst. Wij schrijven deze open brief in samenwerking met het 'Netwerk pionieren in aandachtswijken'.

De vraag 'Hoe toegankelijk is de gemiddelde kerk voor mensen uit 'de marge van de samenleving'?' is al lange tijd actueel. Bijvoorbeeld in de negentiende eeuw zocht straatevangelist William Booth samen met de nieuwe gelovigen die uit armoede- en verslavingssituaties kwamen, aansluiting bij bestaande lokale kerken. Maar door verlegenheid en ongemak bij de mensen van de al bestaande kerken werden de nieuwe gelovigen niet herkend als geloofsfamilie. Sterker: de deur bleef letterlijk dicht voor hen. Zo ontstond de voedingsbodem voor The Salvation Army, het Leger des Heils. Booth geloofde dat zijn roeping, die hij onder andere ervaarde door het lezen van Jesaja 58, juist tussen de gemarginaliseerden van de samenleving tot vervulling kwam.

Buurtkerk
Geitenkamp

Arnhem

Kruimeltje

De spanning die Booth ervaarde, is nu nog steeds voelbaar. Veel kerken zijn middenklasse kerken die – meestal onbewust – de deur dichthouden voor mensen uit andere sociale

milieus. Het is een patroon dat tijdens de industriële revolutie pijnlijk zichtbaar werd. In die tijd ontstond een diepe kloof in de samenleving. De tegenstelling tussen de gegoede burgerij en de arbeiders werd steeds groter en de kerk raakte steeds meer verbonden met de hogere lagen uit de samenleving. In de film 'Kruimeltje' komt dat schrijnend tot uiting. Als Kruimeltje op kerstavond in de kerk iets van warmte zoekt, zegt de koster dat de kerk 'niet voor schooiers' is. De mensen van de kerk – op uitzonderingen zoals Booth na – wilden liever niets te maken hebben met de arme mensen uit de troosteloze industriewijken. De armen werden buitengesloten en vrijwel niemand kwam ertegen in opstand. Langzamerhand tekenden de verschillen zich steeds duidelijker af. Gechargeerd gesteld: de burger werd liberaal en de arbeider werd socialist – een ontwikkeling die tot op de dag van vandaag diepe sporen trekt in de samenleving met een groeiende kloof tussen arm en rijk.

Uiteraard is dit niet het hele verhaal. Altijd zijn er individuele en groepen gelovigen geweest die tegen de kerkelijke stroom ingingen en zich bewust verbonden met mensen en plekken waar de kerk het liet afweten. Het netwerk Urban Expression, dat in Engeland is ontstaan in een tijd van missionaire gemeentestichting, is hier een mooi voorbeeld van. Het netwerk wil juist in aandachtswijken tot christelijke gemeenschapsvorming komen. De beweging waaide over naar Nederland en op dit moment zijn er in ons land diverse teams onder de paraplu van Urban Expression actief. De teams werken en leven in de aandachtswijken. Ook vanuit allerlei kerken zijn initiatieven ontstaan om in Jezus' naam

aanwezig te zijn onder mensen voor wie de 'gewone' kerk volstrekt uit beeld is of zelfs nooit in beeld is geweest. We kennen voorbeelden van onderlinge verbondenheid en vriendschap tussen pionierende initiatieven in aandachtswijken en de bestaande kerk. Tegelijk merken wij dat er ook pioniersinitiatieven zijn in aandachtswijken die zich alleen voelen staan in hun missie.

Plekken waar de ontmoetingen heel puur zijn

De pioniers in aandachtswijken doen hun werk in het spoor van Jezus, die telkens mensen zag die niet worden gezien. Je kunt je afvragen waar je Jezus zou tegenkomen als Hij vandaag ergens op bezoek zou zijn. Als je de evangeliën leest, dan kwam Jezus vooral op

de plaatsen waar de 'gevestigde kerkelijke leiders' niet samenkwamen. Bij de mensen die niet meetelden, de outcasts. Zeg maar de mensen die in de toenmalige 'aandachtswijken' woonden, als ze al huizen hadden. Maar niet alleen bij hen, ook in rijkere kringen wist Jezus haarfijn de marge te vinden. Ook bij hen gaf Jezus inhoud en betekenis aan de naam van God: 'Ik ben erbij.' Je als kerk in de marge van de samenleving bevinden

– op welke plek dat dan ook is – is geen toevalligheid en ook geen vergissing. Het is 'meebewegen in het spoor van Jezus'.

In de aandachtswijken wordt de kwetsbaarheid van het leven extra goed zichtbaar. De pioniers ontdekken en ervaren dat juist in deze wijken wederkerigheid plaatsvindt van over en weer geven en ontvangen. Er is vaak veel nood, maar ook veel levenskracht. Het zijn plaatsen waar de rauwheid van het leven tot ontmoetingen leidt die heel puur zijn. De uitroep van de Haagse vrouw tijdens de viering is er een treffend voorbeeld van. Er is openheid voor levens- en geloofsvragen, emoties worden met elkaar gedeeld. Het zijn plekken van samenzijn en verbinding. Juist deze plaatsen blijken vindplaatsen voor de aanwezigheid van Christus in deze wereld. Kan de 'kerk in de marge' een heilzame spiegel zijn voor openheid over onze eigen kwetsbaarheid als kerk? Kunnen de verschillende delen van de kerk door de samenleving heen elkaar beter leren kennen, zodat ze van elkaar kunnen leren?

Pioniers willen vooral 'zijn met' en niet 'doen voor'. Dit komt voort uit het gedachtegoed van de Engelse priester Samuel Wells, zoals hij dat heeft verwoord in zijn boek *Een Nazareth-manifest*. Wells pleit voor een kerk die haar rol daadwerkelijk in wederkerigheid beleeft. Het is geen eenrichtingsverkeer, de kerk heeft niet alleen de rol van helper bij problemen. De naam 'Immanuel' zegt genoeg: God is aanwezig in deze wereld; Hij is bij ons en met ons. Zelfs het kruis van Jezus is niet een 'doen voor', maar een diep 'zijn bij', bepleit Wells. De pioniers in aandachtswijken willen deze houding van 'er zijn' telkens weer aannemen in de contacten die zij hebben op de plekken waar zij zich geroepen voelen.

Pleidooi voor ruggensteun en verbinding

De pioniers staan voor allerlei uitdagingen. Hierbij gaat het om praktische zaken zoals financiën, draagkracht en continuïteit. Maar vooral ook de spanningen zoals ook Booth die ervaren spelen een rol. De verlegenheid om en het ongemak over de merkbare verschillen met bestaande kerken. Is er ruimte om waardierend te kijken naar wat er in de marge tot bloei komt? Is er ruggensteun? Of ontstaat er vervreemding omdat het werk in de marge niet wordt herkend als daadwerkelijk onderdeel van het werk van het Koninkrijk en de missie van God? Onbekend maakt vaak onbemind. De grote uitdaging is om over de verlegenheid en het ongemak heen te stappen, vanuit de overtuiging dat een mozaïek van kerkplekken de kerk van Christus zal verrijken.

De kerk van vandaag staat voor de uitdaging om te herontdekken hoe de vertegenwoordiging en de navolging van Christus er in de 21ste eeuw uitziet. Het zou onjuist zijn om de kerk in de marge en hen die zich hiertoe geroepen voelen, over het hoofd te zien. We zouden Jezus antwoorden: 'Ga maar alleen, Heer!' De kerk als geheel heeft in onze zeer sterk veranderende tijd de ervaringen van de kerk in de marge nodig.

Uit het leven en handelen van Jezus blijkt dat de marge in het centrum van de christelijke aandacht hoort te staan. Dit vraagt om serieuze overwegingen aan de vergadertafel in de kerken. Denk aan beleidsvorming, de agenda en keuzes over financiering, zowel lokaal als landelijk. We geven drie vragen mee voor het verdere gesprek en voor bezinning.

- Wat betekent het voor de agenda van uw kerkelijke organisatie dat de marge in het centrum van de christelijke aandacht hoort te staan?
- Hoe kunt u, door invloed binnen uw kerkelijke organisatie of persoonlijke betrokkenheid, ruggensteun geven aan pionierende initiatieven in aandachtswijken, geestelijk en praktisch, lokaal en landelijk?
- Welke concrete stap kunt u lokaal zetten voor verbinding tussen de bestaande kerken en de pioniersplek in een aandachtswijk om ervaringen te delen, van elkaar te leren en elkaar te bemoedigen?

Meer aandacht voor mensen in de marge van de samenleving is ten diepste een pleidooi voor verbinding binnen het ene Lichaam van Christus, verbonden door één Geest. Het is een pleidooi waarin alle betrokkenen een heilzaam verschil kunnen maken. Verbinding en uitwisseling zoeken vraagt om concrete daden. Een pionier in Amersfoort had een heilzame ervaring na jaren van pionieren in de marge, waarbij niet veel verbinding was met kerken die al langer bestaan.

Hij vertelt: 'Op eigen initiatief kwam mijn collega uit de al langer bestaande kerk op de fiets naar onze wijk. Hij wilde leren van onze ervaringen in de buurt. Hij toonde interesse en bemoedigde ons in onze weg om Jezus te volgen. Dat voelt gezamenlijk in plaats van dat wij geïsoleerd zijn! Het leuke was dat hij ook thuis bij twee mensen van de buurtkerk

langsing die hiervoor open stonden en luisterde naar hun verhaal. Zo werd hij zelf ondergedompeld in de sfeer van de wijk en van de buurtkerk. Een ervaring die voor ons allemaal blijvend is!’

We gunnen alle kerken dergelijke ontmoetingen. Want de ontmoeting met elkaar verrijkt, verdiept en verbindt zoals Jezus dat heeft bedoeld. Er is dan geen sprake van een kloof maar van een eenheid waarin verschillen heilzaam werken.

Met zegengroet,

Immy Hoekstra-Rondaan, stafmedewerker Geloven in de Buurt – Leger des Heils

Jan van 't Spijker, docent missionaire vakken aan de Theologische Universiteit Apeldoorn

Sake Stoppels, lector theologie aan de Christelijke Hogeschool Ede

Zij schrijven deze open brief namens het ‘Netwerk pionieren in aandachtswijken’. Het Netwerk bestaat uit betrokkenen uit de Christelijke Gereformeerde Kerken, IZB voor Missie, Wij zijn de wijk/Kwartiermakers, Leger des Heils, Protestantse Kerk in Nederland, Unie van Baptisten- en ABC gemeenten en Urban Expression. De meeste betrokkenen zijn ook verbonden in Kerklab Netwerk en zoeken elkaar op om van elkaar te leren en elkaar te inspireren.